

Türk Din Psikolojisi Dergisi
Turkish Journal for the Psychology of Religion

Sayı: 11 • Haziran 2025 • 269-276
Issue: 11 • June 2025 • 269-276

**Üniversite Hayatı ve Dini Değişim:
Din Psikolojisi Perspektifiyle Yapılmış
Nitel Bir Araştırma**

Acar, M. C. (2021). *Üniversite hayatı ve dini değişim:
Din psikolojisi perspektifiyle yapılmış nitel bir araştırma*
İstanbul: Divan Kitap. (152 s.)

Acar, M. C. (2021). *University life and religious change:
A qualitative study from the perspective of psychology of religion*
İstanbul: Divan Book. (152 p.)
ISBN: 978-625-7263-04-7

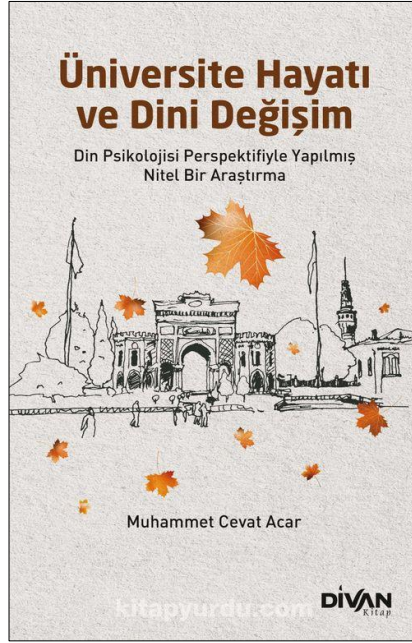
Sema Nur İlhan

Yüksek Lisans Öğrencisi | MA Student
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi | Eskişehir Osmangazi University
✉ ilhansemanurdp@gmail.com | 📄 0009-0002-1039-3971
Eskişehir | Türkiye

<https://doi.org/10.59379/tdpd.1613541>

Türk Din Psikolojisi Dergisi
Turkish Journal for the Psychology of Religion

Makale Bilgisi	Article Information
Makale Türü • Article Type	Kitap İnceleme • Book Review
Geliş Tarihi • Received	05 Ocak 2025 • 05 January 2025
Düzeltilme Tarihi • Revised	30 Nisan 2025 • 30 April 2025
Kabul Tarihi • Accepted	01 Mayıs 2025 • 01 May 2025
Yayın Tarihi • Published	30 Haziran 2025 • 30 June 2025
Değerlendirme • Review	Çift Taraflı Kör • Double-Blind
Hakem • Peer-Review	Dış-Bağımsız • External-Independent
Benzerlik Taraması • Similarity Check	Tamamlandı • Completed
Etik Onay • Ethical Approval	Etik Gerekmez • Ethics Not Required
Çıkar Çatışması • Conflict of Interest	None • Yok
Finansman • Funding	Finansman Yok • No Funding
Lisans • License	Creative Commons BY-NC 4.0
Dergi İletişim • Journal Contact	https://dergipark.org.tr/tr/pub/tdpd

Ö z e t

Muhammet Cevat Acar tarafından yazılan bu kitap, üniversite gençlerinin dinsel yaşamlarını derinlemesine betimlemeyi, bu bağlamda dinsel değişimlerini ve bu değişimlere etki eden yaşamsal faktörleri belirleyerek analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, din psikolojisi perspektifinden üniversite gençliğinin dinsel pratikleri ve inanç dünyasını kapsamlı bir şekilde inceleyerek bu süreçte meydana gelen değişimleri teorik yaklaşımlar ve nitel verilerle ortaya koymaktadır.

A n a h t a r   K e l i m e l e r

Din psikolojisi • Dinsel değişim • İnanç
Dinsel yaşam • Üniversite gençliği

A b s t r a c t

This book, authored by Muhammet Cevat Acar, aims to provide an in-depth description of the religious lives of university students, with a particular focus on their experiences of religious change and the life factors influencing these changes. The study examines the religious practices and belief systems of university youth from the psychology of religion perspective, revealing changes in this process through theoretical approaches and qualitative data.

K e y w o r d s

Psychology of religion • Religious change • Belief
Religious life • University youth

1987 yılında Mardin’de doğan Muhammed Cevat Acar, üniversite eğitime kadar olan bütün eğitimlerini, doğup büyüdüğü şehir olan Mardin’de tamamlamıştır. 2009 yılında Hacette Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümünden mezun olmuş ve ardından Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri alanında “Varoluşçu Yaklaşım Odaklı Sorumluluk Eğitimi Programının İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Sorumluluk Düzeylerine Etkisi” adlı teziyle 2012 yılında yüksek lisansını tamamlamıştır. 2014 yılında başladığı doktoraasını, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde 2018 yılında “Bireysel Psikolojik Danışma Sürecinde Dinî Boyut: Üniversite Öğrencileri ile Yapılan Bir Çalışma” adlı teziyle tamamlamış ve din psikolojisi alanında doktor unvanına sahip olmuştur. Araştırma görevlisi olarak 2010 yılında başlayan akademik hayatı halen Mardin Artuklu Üniversitesi Psikoloji Bölümünde öğretim üyesi olarak devam eden Acar, evli ve üç çocuk babasıdır.

Üniversite hayatı, genç bireylerin akademik, sosyal ve kişisel gelişimlerinin en önemli dönemlerinden biridir. Bu süreçte birçok öğrenci, farklı kültürlerden, düşünce tarzlarından ve yaşam biçimlerinden olan bireylerle tanışır. Bu çeşitlilik, bireylerin kendi inançlarını ve değerlerini sorgulamalarına, bazen de değiştirmelerine neden olabilir. Bu değişimlere sebep olan faktörleri derinlemesine araştıran ve analiz eden çalışmaların oldukça az olduğu söylenebilir.

Sözü edilen konu üzerine Acar tarafından kaleme alınan, “*Üniversite Hayatı ve Dinî Değişim: Din Psikolojisi Perspektifiyle Nitel Bir Araştırma*” adlı bu eserde, üniversite gençlerinin dinî hayatlarından hareketle yaşamış oldukları dinî değişimleri ve bunlara sebep olan faktörler ele alınmaktadır. Nitel bir çalışma ortaya koyan yazarın, farklı bölümlerde öğrenim gören 21 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirdiği mülakatları uygun analiz teknikleri ile çözümlediği görülmektedir. Değerlendirmesi yapılan bu çalışmanın, üniversite gençlerinin dinî hayatını detaylı bir şekilde incelemeyi, gençlerin yaşadığı dinî değişimleri ve bu değişimlere neden olan başlıca faktörleri belirlemeyi amaç edindiği düşünülebilir.

Yukarıda bahsedilen bu kitap, *Önsöz*, *Teşekkür* ve *Giriş* bölümleri haricinde *Gençlik*, *Dindarlık ve değişim*, *Araştırma süreci* ve *Üniversite hayatında dindarlık ve değişim* olmak üzere üç ana başlıktan oluşmaktadır. Akabinde ise *Sonuç* ve *Kaynakça* bölümü gelmektedir.

Ortaya konulan bu eserin *Giriş* (ss. 11-18) bölümünde, üniversite gençleri ile yapılan araştırma çalışmalarının, toplumun temel sorunlarına ayna olduğu vurgulanmaktadır. Aynı zamanda içinde yaşanılan toplumun geleceği hakkında bilgi sahibi olmak için o toplumun gençliğinin içinde

bulunduğu ortama, düşünce yapısına ve yetiştirilme biçimine bakmanın önemli veriler sağlayacağı öne sürülmektedir. Gençler ile ilgili yapılan çalışmaların çoğunlukla ekonomik durum, madde bağımlılığı, teknoloji bağımlılığı, cinsel bağımlılık ve eğitim seviyesi gibi konular etrafında yoğunlaştığını belirten Acar'ın, kendi araştırmasında gençlerin değişim süreçlerini üniversite hayatı ile bağlantılı bir şekilde anlamaya çalışmayı amaç edindiği söylenebilir.

Yazar, üniversite gençlerinin alt kültür olarak varlığını sürdürdüğünü belirtmiştir (s. 12). Eserde, bir zamanlar gençlerin deizm ve ateizme yöneldiklerine dair söylem ve haberlerin çoğaldığına ancak bu iddiaların bilimsel bir araştırma sonucuna dayanmadığına ve dolayısıyla asılsız olduğuna değinilmektedir. Ortaya atılan bu iddiaların ardından, din psikolojisi alanında yapılan araştırmalarda da gençlerin dinî yaşayışları ve maruz kaldıkları dinî değişim tecrübeleri üzerine odaklanıldığına dikkat çekilmektedir (s. 12). Buna ek olarak Acar'ın bu bölümde, din psikolojisi alanının gençlerde dindarlık seviyelerine, dindarlıkla beraber olumlu ve olumsuz ruh sağlığı ilişkileri arasındaki bağa ve dindarlığa etki eden unsurlara da önemli katkı sağladığı belirtilmektedir.

Bu araştırma kapsamında üniversite ortamının dinî değişimdeki yeri de ortaya konmaya çalışılmıştır. Gençlerle ilgili yapılan veya yapılacak olan çalışmaların sayısındaki artışın, gençlerin sorunlarını daha iyi anlamak ve onların toplumla olan bütünlüğünü korumak için kolaylık sağlayabileceği görüşü yazar tarafından vurgulanmıştır. Bu bölümde, din psikolojisi alanı da dahil gençlerin dinî hayatı, dinî değişim ve din değiştirme gibi konularda yapılmış öncü çalışma ve araştırmacılardan da bahsedilmiştir.

Kitabın *Giriş* bölümünden sonra gelen *Gençlik, Dindarlık ve Değişim* ana başlığı altında sıralanan alt başlıklar şu şekildedir; a. *Gençlik*, b. *Dindarlık*, b.a. *Dindarlık Tanımları*, b.b. *Dinin İnsan Hayatındaki Rolü ve Dindarlığın Etkileri*, b.c. *Dindarlığın Boyutları*, b.c.a. *Tecrübi (Duyusal) Boyut*, b.c.b. *İnanç Boyutu (İdeolojik Boyut)*, b.c.c. *Ritüel/ İbadet Boyutu (Pratik Boyut)*, b.c.d. *Bilgi Boyutu (Entelektüel Boyut)*, b.c.e. *Etki Boyutu*, b.d. *Dindarlık Türleri*, c. *Değişim*, c.a. *Dinî Değişim*, d. *Gençlerde Dinî Hayat ve Değişim*.

Gençlik (ss. 19-31) başlığı altında; gençliğin farklı farklı tanımlarının yapıldığına, araştırmanın bütün gençlik gruplarını kapsamadığına, aslına bakıldığında biyolojik bir kavram olan gençliğin, birey olarak düşünüldüğünde sosyal ve psikolojik bir kavrama büründüğüne yer verilmiştir. Acar, bireyin sosyal erişkinliğe ulaşmasında üç önemli boyut olduğunu belirtmektedir: Bağımsızlık, kişisel kimlik ve cinsel kimliğe uygun davran-

nışların kazanılması. Gençlik döneminde bireyin ruhsal ve düşünsel olarak tek başına karar alma eğiliminde olduğunu vurgulamaktadır. Bu durumun, dinî arayışa ve değişime sebep olduğunu ifade etmektedir (s. 22). Yazar, gençliğin olumlu ve olumsuz pek çok dinamiğinin olduğuna dikkat çeker; gençlik krizlerinin ve bu dönemde kişiliğin, çevresiyle olan ilişkisi ve kendi iç dünyasıyla olan münasebeti sonucu geliştiğini öne sürer (s. 27). Gençlik döneminin bireyin iç sorgulamalarının başladığı, bir başkasının gözüyle nasıl görüldüğü ve görünmek istediği konusunda düşünmenin aktif olduğu bir dönem olduğundan da bahseder (s. 28). Son olarak üniversiteli gençlerin yeni kimlik kazanmasında arkadaş çevresinin yanı sıra üniversite personeli ve akademisyenlerin de etkisi olduğuna yer veren Acar'ın, üniversite gençliğinin sahip olması gereken özelliklerine de değindiği görülmektedir.

Eserde, *Gençlik, Dindarlık ve Değişim* adlı başlığın alt başlığı olarak verilen *Dindarlık* bölümünde (ss. 31-53); dindarlığın tanımlarının çeşitliliğinden, dindarlığın çok yönlü bir olgu olmasından ve dinin, dindar olan kimselere yol gösterici bir faktör olmasından bahsedilmektedir. Aynı zamanda din psikolojisi alanının, dinin ne olduğundan çok dindar bir bireyin ruh hali ve dindarlığın tanımlamaları ile ilgilendiğinden de söz edilmektedir (s. 33). Kitabın bu bölümünde, dindar olan bireyin kişiliğinde olumlu özelliklerin görüldüğüne dair çıkarımlar da yapılmaktadır. Acar tarafından dinin başlıca dört işlevinden de bahsedilmektedir. Bunlar; geliştirici, koruyucu, iyileştirici ve rehabilite edici işlevlerdir (s. 37). Adı geçen başlık altında *Dindarlığın Boyutları*, *Tecrübi (Duyusal) Boyut*, *İnanç Boyutu (İdeolojik Boyut)*, *Ritüel/İbadet Boyutu (Pratik Boyut)*, *Bilgi Boyutu (Entelektüel Boyut)*, *Etki Boyutu* ve *Dindarlık Türleri* isimli başlıklara yer verilmiş ve bu konular detaylıca ele alınmıştır.

Yazarın üçüncü alt başlık olarak ele aldığı *Değişim* bölümünde, dinî değişimin iki şekilde olduğundan bahsedilmektedir. Bu değişimlerden birincisi din değiştirme olarak meydana gelen değişimdir. İkincisi ise ilki kadar sert ve radikal olmamakla beraber aynı dine mensup olarak kalıp, dindarlık boyutlarında gerçekleşen farklılıklardan oluşmaktadır (s. 54). Bunlara ek olarak din değiştirme serüveninin nasıl olduğuna dair farklı farklı görüşlerin de olduğundan söz edilmektedir.

Araştırma Süreci başlığı (ss. 65-67) altında ikinci ana bölüm olarak araştırma kapsamında çalışmanın sürecinden bahsedilmektedir. Bu bölümde, ortaya konulan çalışmanın esas amacı olarak; üniversite gençlerinin yaşadığı dinî değişimleri anlayarak ve buna sebep olan faktörleri göz önünde bulundurarak nitel bir çalışma yapıldığı belirtilmiştir (s. 65). Kitabın bu

bölümünde, neden nitel araştırma yapıldığı sorusuna da cevap olarak; karışık olan bir konuyu detaylandırıp betimlemek, katılımcılara ait fıkirlere yer vermek, az kişiyle çalışmak ve ortaya konulacak çalışma ile ilgili farklı perspektiflerden görüşler elde etmek olarak yer verilmiştir (s. 65). Yazar tarafından, çalışma kapsamında 12 kız ve 9 erkekten oluşan katılımcılar ile 2019 yılının Nisan ve Mayıs aylarında görüşme sağlandığı belirtilmiştir. Bu 21 öğrencinin belirlenmesinde, ilgili bölüm hocaları ile istişare edildiği ve bunların sonucunda; İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinden 6, Sağlık Bilimleri Fakültesinden 4, Sosyoloji Bölümünden 4, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden 3, Mimarlık ve Mühendislik Fakültesinden 3 ve İslami İlimler Fakültesinden 1 öğrenci katılımcı belirlendiği ifade edilmiştir (s. 66). Acar, belirlenen öğrenciler ile yaptığı görüşmeleri ses kayıt cihazı ile kaydedip yazıya dönüştürdüğünü ve çalışma sonunda ortaya çıkan bulguları analiz tekniğiyle yorumladığını belirtmiştir.

Üçüncü ve son bölüm olan *Üniversite Hayatında Dindarlık ve Değişim* adlı ana başlığın (ss. 68-142) içerisinde, Öğrencilerin *Dindarlık Düzeyleri*, *Dindarlığın İnanç Boyutu*, *Dindarlığın İbadet Boyutu*, *Dindarlığın Bilgi Boyutu*, *Dindarlığın Tecrübi Boyutu*, *Dindarlığın Etki Boyutu*, *Dindarlığın Boyutlarının Birbirleri ile İlişkisi*, *Öğrencilerin Yaşadıkları Dinî Değişimler*, *Değişimin Yönü*, *Değişimin Netliği ve Kalıcılığı*, *Değişimi Etkileyen Faktörler*, *Arkadaş Çevresi*, *Bölüm*, *Sınıf ve Alınan Derslerin Değişime Etkisi*, *Öğretim Elemanları*, *Dindar İnsanların Olumsuz Örnekliliği*, *Aileden Uzaklaşma ve Yalnızlık Duygusu*, *Barınılan Yerin ve Ev/Yurt Arkadaşlarının Etkisi*, *Ailenin Dindarlığı/Ailenin Dindarlığa Etkisi*, *Dindarlığın Farklı Görünümleri ve Değişim*, *Bilinçlenme*, *Kurumsal Dindarlık ve İlişkisi*, *Dinî Gruplar ve İlişkisi*, *Dinî Hoşgörü/Esneklik*, *Şüphe*, *Sorgulama ve İçselleştirerek (Bilinçli) Değişim* ve *Üniversite Hayatına İlişkin Diğer Bulgular* adlı başlıklar ele alınmaktadır (ss. 68-140). Devamında belirlenen 21 üniversite öğrencisi ile yapılmış olan görüşmeler neticesinde alınan cevaplara ve bu cevaplar neticesinde her başlık altında kısa kısa açıklamalara yer verilmektedir. *Dindarlığın Farklı Görünümleri ve Değişim* adlı başlığa ait olan bölümde katılımcı gençlerin görüşme sırasında gelişigüzel olarak söyledikleri ifadeler üzerinden oluşturulmuş başlıklar yer almaktadır.

Kitabın *Sonuç* (ss. 143-145) bölümüne gelindiği zaman yazarın, bu çalışma kapsamında öğrencilerle yaptığı görüşmeler sonunda elde ettiği bulgulara kısa bir genel değerlendirme mahiyetinde yer verdiği gözlemlenmektedir. Üniversiteli gençlerin dindarlıkları, geleneksel yapılardan ve kurumsal dinî aidiyetlerden ziyade, bireysel ve kişisel bir düzlemde yaşanmaktadır. Bu durum, cami ve cemaat gibi kurumsal yapılarla ilişkide zayıflık, ibadetlerde düzensizlik ve dinî kimlik aidiyetinin görece düşük

olması şeklinde tezahür etmektedir. Bu tür bireysel yaşanan dindarlık biçimi, sıklıkla “dinsizlik” ya da “dinden uzaklaşma” olarak tanımlansa da aslında farklı bir dindarlık formuna işaret etmektedir. Üniversiteli bireylerin, ülkemizde yaşanan olumsuz olaylar nedeniyle kurumsal dindarlıktan uzak durmak istediklerine ve bundan dolayı da bireysel dindarlığa sempati duyduklarına dikkat çekilmektedir (s. 143). Araştırma bulguları üniversite gençlerinden oluşan katılımcı grubunun tamamının Müslüman olduğunu, ibadetleri gerçekleştirme konusunda üniversite ortamında sıkıntı yaşadıklarını, öğrencilerin dindarlık boyutlarını birbirinden ayırmadan hepsini aynı ilişki içinde ele aldığını ve üniversite öğrencilerinin pek çok faktörden etkilenip dinî değişime maruz kaldıklarını göstermektedir (s. 144). Acar’ın ulaştığı sonuçlara dair yaptığı değerlendirmeye çalışmasını tamamladığı ve *Kaynakça* kısmıyla (ss. 146-152) eserini sonlandırdığı gözlemlenmektedir.

Araştırma kapsamında bütün katılımcıların Müslüman oldukları; bir bölümünün tereddütsüz inandıkları, bir bölümünün de şüphe ve sorgulamaları olmasına rağmen inançlarında bir değişiklik yaşamadıkları saptanmıştır. Gençlerin bir kısmının üniversiteye başladıktan sonra ibadetlerini düzenli bir şekilde ilerlettiği ancak büyük bir çoğunluğunun ise üniversite ortamına girdikten sonra ibadet konusunda bir düşüş yaşadıkları belirlenmiştir. Bunun yanı sıra üniversite öğrencilerinin büyük bir çoğunluğunun, dinî değişim konusunda olumlu yönde etkilendiği de görülmüştür. Aynı zamanda, dinî değişime sebep olan pek çok etken arasında arkadaş çevresinin başat faktör olduğu tespit edilmiştir. Üniversite ortamının, gençlerin ibadetlerini yerine getirme konusunda olumsuz bir etki bıraktığına da dikkat çekilmiştir.

Üniversite gençlerinin mevcut durumlarını dikkate alarak, dinle ilişkili tutumlarını ve dinî değişime neden olan faktörleri daha kapsamlı bir şekilde anlamamıza yardımcı olan bu önemli çalışmanın akademik bir değerlendirmesi yapılacak olursa:

(a) *Güçlü yönleri:* (i) Kitap, yalın ve anlaşılır bir dil kullanarak akademik bilgiyi okuyucuyu yormadan aktarmakta; bu yönüyle hem akademik camiaya hem de daha geniş bir okuyucu kitlesine hitap edebilmektedir; (ii) yazar, üniversite gençlerinin dinî değişim süreçlerini etkileyen faktörleri tematik başlıklar altında sistematik bir yaklaşımla ele almış ve bu yapı, çok katmanlı bir çözümleme yapılmasını olanaklı kılmıştır; (iii) faktörlerin ayrıntılı biçimde incelenmesi, her bir değişkenin dinî dönüşüm üzerindeki özgül etkilerinin daha açık biçimde ortaya konmasına katkı sağlamıştır; (iv) kitap, üniversite gençliğine yönelik akademik ve pedagojik

ilgi duyan araştırmacı ve eğitimciler açısından pratik ve yol gösterici bilgiler sunmakta; bu yaş grubunun dinî yaşantısının daha iyi kavranmasına olanak tanımaktadır; (v) nitel araştırma yönteminin tercih edilmesi, katılımcı görüşlerine kapsamlı biçimde yer verilmesi ve farklı bakış açılarına dair verilerin derinlemesine analiz edilmesi, çalışmanın bilimsel niteliğini güçlendirmiştir; (vi) kitabın bölümlerinin bütünlüğünü koruyacak biçimde yapılandırılmış olması ve ana amacın her bölümde vurgulanarak ilerletilmesi, okuyucunun metinler arası bağlantıları daha kolay kurmasına katkıda bulunmuştur; (vii) ayrıca, kavramsal çerçevenin din psikolojisi literatürüyle uyumlu biçimde inşa edilmiş olması, kuramsal derinliği ve akademik tutarlılığı artırmıştır.

(b) *Zayıf yönleri:* (i) Yer yer karşılaşılan noktalama ve yazım hataları, metnin akademik sunum kalitesini olumsuz etkilemekte ve dikkatli okuyucular açısından metnin güvenilirliğini zayıflatmaktadır; (ii) bazı teorik çerçeveler yüzeysele kaldığı, kavramların derinlemesine analiz edilmediği ve literatürle daha güçlü bağlar kurulması gerektiği anlaşılmaktadır; (iii) veri analizinde kullanılan yöntemlerin açıklanmasında yeterli detayın verilmemiş olması, çalışmanın metodolojik şeffaflığını sınırlamaktadır; (iv) katılımcı profiline dair daha ayrıntılı demografik bilgiler sunulmamış olması, elde edilen sonuçların genellenebilirliğini tartışmaya açık hâle getirmektedir.

(c) *Geliştirilebilir yönleri:* (i) Gelecek baskılarda dil bilgisi ve yazım hatalarının düzeltilmesi, metnin akademik niteliğini daha da artıracaktır; (ii) yazarın akademik ve mesleki geçmişine ilişkin daha kapsamlı bilgilere özgeçmiş kısmında yer verilmesi, çalışmanın bilimsel otoritesine katkı sağlayacaktır; (iii) sonuç bölümünde ulaşılan bulguların daha analitik ve tematik biçimde özetlenmesi, okuyucunun genel değerlendirmeleri daha net bir şekilde kavramasına olanak tanıyacaktır; (iv) kitabın ilerleyen sürümlerinde, elde edilen bulguların daha geniş örneklemelerle karşılaştırılmalı biçimde sunulması, çalışmanın ampirik geçerliliğini pekiştirebilir.

Sonuç olarak bu kitap, üniversite gençlerinin dinî değişim süreçlerini anlamaya yönelik önemli bir katkı sunmakta ve din psikolojisi literatürüne özgün bir katkı sağlamaktadır.